

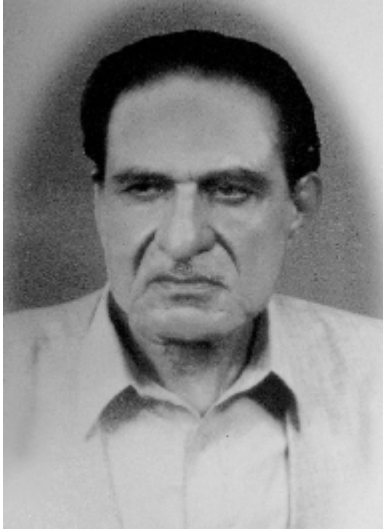
اياز داؤدزے ژوند او کار

پروفیسر ڈاکٹر محمد ہمایون ہما

مرغی وسپدونکے ؤ چي په خة وخت کنبې پېښور ته رابښکته شو او په متي کنبې په مستقلة توگه ميشته شو. اياز داؤدزي د خپل کلي د جومات نه د زدکړې ابتداء وکړه.

د فقې، تفسير او حديث د ټولو بنيادي کتابونو د لوستو نه پس اياز داؤدزے دنياوي تعليم ته متوجه شو. بي اي ئې د پنجاب

يونيورسټي نه وکړه او د ايل ايل بي تعليم ئې په باقاعده توگه د سندھ مدرسه الاسلام لاء کالج کراچي نه مکمل کړو. د لسم کولو نه پس هغوي د منشي فاضل او د پښتو آنرز سندونه هم اخستي وو. اياز داؤدزي په کال 1949 کنبې د رېډيو پاکستان پېښور نه د نيوز ټرانسلېټر په حيثيت د ملازمت ابتداء وکړه. کراچي، حيدرآباد، کوئټه او د پڼډي په رېډيو سټېشنونو کنبې ئې کار وکړو. پوري په پوري په بره ختلو او په کال 1982 کنبې د دېرشو کالو د ملازمت نه پس ئې د کنټرولر نيوز د عهدي نه پنشن واخستو. د پېشه ورانه مهارت په وجه د رېډيو محکمې 1987 پوري د هغه د

د پښتو د ادبي کاروان يو نوميالے غړے، د پښتو د ادبي نړۍ ورومې داؤدزے، اياز داؤدزے نن زمونږ تر مينځه نشته. هغه د ځانگړي اسلوب سحر طرازه نثر نگار، د پښتو رېډيائي ډرامې د ورومې صف ليکونکے په رېډيو کنبې ورومې پښتون صحافي بي ازاره نقاد او د ډېر خوږ پوست شخصيت څښتن ؤ چي مونږ ورته

په حقيقت کنبې د شلمې پېړۍ د پښتو د روښانه ادبي دور يونابغه وئيلے شو. ورومې د اياز داؤدزي د ژوند يو لنډه خاکه وړاندې کوو.

ژوند: محمد اياز خان چي په ادبي نړۍ کنبې د اياز داؤدزي په نوم پېژندے شو، په 22 جون 1922 د پېښور سره نزدي د شاه عالم سيند په غاړه په چغرمټي نومي کلي کنبې پېدا شو. د هغه د پلار نوم محمد خان ؤ، همپس خليل په خپله تذکره "پښتانه ليکوال" (اول ټوک) کنبې ليکلي دي چي اياز د رستم خان نيکه په اولاد کنبې دے چي د خرشبون په تذکره کنبې ئې ذکر راغله دے. رستم خان اکوزے د کندهار په خواوشا کنبې د غورې

پوخ قلمي مرستيال ؤ او د قند په هره گڼه کښې د هغه درنو علمي او فکري ليکونو د مجلې ارزښت زيات کړې دے. د اياز داؤدزي په قند کښې په غزل، افسانه او ډرامه د بې شانه ارزښتناکو ليکونو نه علاوه، «فن او فنکار» او «په ځان تنقيد» غونډې ناوياته مضمونونه هم چاپ دي. د خپل وخت نورو مشهورو مجلو خپلواک، دوران، رهبر، لار، گلستان (کوټه) او اباسين (کراچي) هم د اياز داؤدزي د ادبي صلاحيتونو نه استفاده کړې ده او د هغه بې شمېره علمي او تنقيدي ليکونه د دغې مجلو په پاڼو خواره دي.

اياز داؤدزي په انگرېزي ادب هم ژور نظر لرلو. د رېډيو د خبرونو د شعبې سره د يو اوږد تړون په وجه به ئې ډېره خوږه انگرېزي ليکله. نو ځکه په انگرېزي کښې ئې هم ډېر علمي ليکونه کړي دي چې د ورځپاڼې "ډان" او "پاکستان ټائمز" په پاڼو خواره دي.

ادبي هڅې: ادبي هڅې د اياز داؤدزي په 858 مخونو خور يو دروند ادبي دستاويز دے. دا کتاب په کال 2002 کښې ما ترتيب کړې ؤ. د خپلو مندرجاتو، دروند علمي او فکري مقام په وجه ادبي هڅې يو لوړ تاريخي حېثيت لري. د نثري فنپارو په دې مجموعه کښې زموږ د پښتو د ادبي نړۍ د کم او زيات د تېرو شپېتو کالو د ادبي سفر د مختلفو گټ پېرونو، پړاوونو او منزلونو د يو ذهين ليکونکي د ذاتي تجربو، د خوږې وړې مطالعې او ژورې مشاهدې يو واقعاتي روداد خوندي دے.

دا د پښتو جديد ادب يو داسې گويانه تاريخ دے چې په کښې د روانو وختونو د پښتو ادب سره

صلاحيتونو نه فائده پورته کړه. د رېډيو د دري دېرش کليزه ملازمت په دوران کښې اياز داؤدزي د استرېليا نه علاوه د دنيا ټولو براعظمو ته لاړو. د هغه دغه تگ به د صدر يا د وزير اعظم په جلب کښې ؤ. دغه شان د اقتدار ماڼۍ او د اقتدار خاوندان ئې د ډېر نژدې نه وليدل او ورسره ئې د شرق او غرب د اولس د اولسي ژوند براه راست مطالعه هم وکړه.

د رېډيو د ملازمت نه چې راوژگار شو نو دري کالو پورې ئې په آئي ايس پي آر (انټر سروسز پبلک ريلېشنز) کښې د ريسرچ افسر په منصب کار وکړو او دغلته نه ئې د پريس ريويو په نامه يوه مجله جاري کړه. په 1990 کښې ئې په فرنټيئر پوسټ کښې د نيوز روم انچارج او د ادارتي صفحې د ايډيټر په حېثيت وظيفه ترسره کړه او بيا کال 1991 نه 31 جولائي 2006ء پورې په کشمير مېډيا سروس کښې د سپنټير ايډيټر په عهده کار وکړو. د اياز داؤدزي د دغې شتمن پېشه ورانه ژوند عکسونه د هغه په ليک کښې څرگند دي.

د پښتو د نوموړي دانشور چې سرکار ورته د هغه د ادبي خدماتو په اعتراف کښې د پرائډ آف پرفارمنس تمغه ورکړې وه. په 28 جون 2008 د شپږ اتيا کالو په عمر کښې په حق ورسېدو او هم په هغه ورځ د خپل کلي "اصحاب بابا" په اديره کښې خاورو ته وسپارل شو.

ادبي کار: اياز داؤدزي شاعر، نقاد، ډرامه نگار او محقق دے. په دې ټولو حېثيتونو کښې چې هغه څومره ليکونه کړي دي هغه د نصابي او رسمي انداز نه بېخي جدا د بيان د اظهار يو ځانگړې خوندي لري. هغه د خپل وخت د يادې مجلې «قند»

او د رېډيو سره تړلي ليکونکو په رېډيائي ډرامو ليکلو گوتې پورې کړې او د پښتو ډرامې په دغه ورومېنو ورځو کې عبدالکريم مظلوم، امير حمزه خان شينواري، داؤد شاه برق او سمندر خان سمندر د رېډيو د پاره ډرامې وليکلې. د رېډيو د دوهم دور په ليکونکو کې شوکت الله خان اکبر، سپد رسول رسا، اجمل خټک، رضا مهمندي، مېجر ايس اي رحمان او د ښکلا مصنف اياز داؤدزې شامل دي. په دې مجموعه کې د شاعر خوب، ښکلا، ښادي خان بېبو او خوله^(ض) په نوم څلور ډرامې راغلې دي. د شاعر خوب که هر څو يو تخيليه (Fantasy) ده خو په دې کې د پښتو ادبي تاريخ د لوړ فکره شاعرانو د لوړو افکارو په وجه د حقيقت رنگ ښه جوت دے. په ښکلا کې حسن و عشق د ژوند د دوامې بنائست بنيادي توکي گرځولي شوي دي او داسې دا ډرامه سره د خپلو تخيلا تو د رنگونو د ژوند حقيقتونو ته نژدې ښکاري. ښادي خان او بېبو د پښتو د اولسي قيصو د رومان يوه اثرې نمونه ده او خوله^(ض) ډرامه ده چې په نثر کې د يو نثري EPIC خوند لري نو ځکه مونږ وئيلې شو چې د رېډيائي ډرامو دا مجموعه "ښکلا" د خپل ادبي بنائست د فني ښکلا او د رومان رنگه مقصديت په وجه ياد ساتلې شي. "ښکلا" په کال 2007ء کې اياز داؤدزي په خپله ترتيب کړې او چاپ کړې ده.

د خلا خطونه: خلا د قمر راهي شعري مجموعه ده خو د 656 مخونو د دې کتاب په 495 مخونو د اياز داؤدزي 154 علمي خطونه خواره دي. دا خطونه د قمر راهي په خلا کې د راغلي شاعرۍ په تجزياتي مطالعه اډانه دي. اياز داؤدزې د گرانې نه گرانه ادبي نکته، مسئله يا خبره په ساده، اسانه او روانه ژبه کې د بيانولو چپرانو نکه مهارت لري. د

تړلي د علمي او فکري مسئلو د سترو ادبي شخصياتو د ادبي کارونو، د لويو قلمکارانو د شعري او نثري کاوشونو د ډاډگيرنې او د تنقيد د يو منفرد اسلوب نمونې راغونډې کړې شوې دي او دا هر څه د تحقيق، تنقيد، تاريخ او د تخليقي اصنافو په حقله بنيادي معلومات په داسې ډول کې وړاندې کوي چې هغه بېخي يو غېر رسمي او د دغې رنگ د معلوماتو د پېشکش د روايتي او سپور انداز نه جدا بېل او د لېکونکي ايجاد کړې يو مخصوص طرز دے. د اياز داؤدزي ليکونو ته دا منفرد اسلوب د هغه د مشرقي او مغربي ادب ژورې مطالعې، بې پناه ذهانت، د ژبو په تاريخي پس منظر پوهې او د ټکو د موقعې او موضوع مطابق د مناسب استعمال په فن ښه پوره دسترس او عبور ورکړے دے.

ادبي هڅې په پښتو کې د نثر پارو يوه داسې مجموعه ده چې په هغې کې د پښتو د يو ستر اديب ليکلي شوي کم او زيات ټولې نثريې راغونډې کړې شوې دي. په دې لحاظ مونږ ادبي هڅې ته په پښتو کې د نثر ورومې (د کال 2002 پورې) کليات وئيلې شو.

ښکلا: د اياز داؤدزي د رېډيائي ډرامو مجموعه ښکلا د ليکونکي د فکري بنائست يوه داسې ناوياته هنداره ده چې د هغه د نورو ليکونو په رنگ په دې کې هم د هغه د ځانگړي اسلوب او د رومان خوښي فطرت بنائسته رنگونه که ذهن ته د فکر بلنه ورکوي نو سکون هم بخښي. په کال 1935 کې چې کله په پېښور کې د آل انډيا رېډيو د يوې ځانگړې د پښتو نثرياتو ابتداء وکړه نو دې سره سم په پېښور کې د رېډيو ډرامو سر ولگېدو

هغه د تنقيدي ستائينو خپل يو رنگ دے، د هغه په ذهن کښې د مشرقي او مغربي ادبياتو د مطالعې نه کشيد کړې لويه پنگه خوندي وه او د موقعې سره سم د هغې د اظهار يو فطري استعداد ئې هم لرلو. د خلا د شاعرۍ په تجزياتي مطالعه کښې هغه د خپلو وارو صلاحيتونو نه کار اخستے دے او په خپل سېلابي روان، بهاند نثر کښې ئې د خلا د هر نظم يو مرکزي خيال د بنيادي فکر د موضوع د فني پېشکش او په تېره تېره د شاعر د کلام د مغرب د بې شانه ترقي يافته ماحول او ژبې د شاعرانو د افکارو سره کومه تقابلي جائزه اخستې ده نو دا په پښتو کښې د خپل نوعيت يوه نوې تجربه وه او که څوک غواړي نو د دې نوياتو تجرباتي هڅې نه د خپل ظرف او استعداد مطابق ذهني رڼا اخستے شي. خلا په کال 2002 کښې چاپ شوے دے او د دې ترتيب و تدوين هم د راقم الحروف دے.

پښتو آنرژگائيد: په کال 1949 کښې چې کله اياز داؤدزي د پښتو آنرژ امتحان ورکولو نو په دغه موده کښې هغه په 198 مخونو مشتمل پښتو آنرژ گائيد ترتيب کړو چې په کښې ئې د دغې سطحې د هغې وخت د امتحاني پرچو د سوالونو په ډېره اسانه او روانه ژبه کښې جوابونه وليکل. د دې نه پرته په دې گائيد کښې د پښتو آنرژ په نصاب کښې شامل د هر کتاب زړه پورې تبصره هم شامله ده. د دې کتاب په ابتدايه کښې اياز داؤدزي ليکلي دي چې د پښتو آنرژ د امتحان د امېدوارانو دپاره دا زما درېم کوشش دے. د دې نه اگاهو ما د قصص الانبياء نثر چې د پاکو نبيانو د ژوند د حکايتونو اختصار دے او د کال 1945 د حل شده پرچې په نامه دوه کتابونه د خپلې طالب علمۍ په وخت ترجماني کوي.

کښې شائع کړي وو. د اياز داؤدزي دغه دواړه ذکر شوي کاوشونه زمونږ تر لاسونو نه دي رارسېدلي. پښتو آنرژ گائيد په کال 1949 کښې منظور عام کتب خانه قصه خوانۍ بازار پېښور له اړخه چاپ شوے دے او د بره پرې محمد اياز خان بې اي منشي فاضل آنرژ ان پښتو ليکلي شوي دي. خوبونه او خيالونه: دا منظومه ډاډري د ذيلي سر خط سره د اياز داؤدزي 534 قطعاتو او رباعياتو چې هغه ورته څلوريځې وائي يوه قلمي مجموعه ده. دا څلوريځې اياز داؤدزي د خپلې اوږدې ناچورتيا په دوران کښې ليکلي دي. د دې څلوريځو د ليک ابتداء هغه په لسم می 2007 کړې وه او په لسم جولائي 2007 کښې ئې سر ته ورسولې.

د څلوريځو شاعري د اياز داؤدزي د تخليقي ذهن نوياتو نمونه ده چې هغه په کښې د خپلو تجربو او د ژوند د يادگاري لمحو ځلنده عکسونه په ډېره هنرمندۍ منعکس کړي دي.

شاعري: د اياز داؤدزي د شعرونو يوه قلمي نسخه چې د هغه مشرور وروځدائې بڅښلي جان محمد زلمي د ځان سره محفوظه کړې وه، ناچاپه پرته ده. د خپلې شاعرۍ په حقله هغه همېشه وئيل چې دا زه د ځان دپاره کوم او په معروفو معنو کښې ئې چرې ځان ته شاعر نه دے وئيلے. د دې کسر نفسۍ باوجود د اياز داؤدزي غزل او نظم دواړه د فن په کڼه بڼه پوره دي. هغه د عقل و خرد نه زيات د وجدان په کرشمه سازۍ يقين لري. ځکه چې د هغه په خيال د فنکار تخليقي جذبې ته د هغه وجداني قوت تحريک ورکوي نو ځکه د هغه په شاعرۍ کښې هغه ټول رنگونه بيا موندے شي کوم چې د يو درون بين شاعر د جذبو او محسوساتو د بناسست ترجماني کوي.

هغه د تنقيدي ستائينو خپل يو رنگ دے، د هغه په ذهن کښې د مشرقي او مغربي ادبياتو د مطالعې نه کشيد کړې لويه پنگه خوندي وه او د موقعې سره سم د هغې د اظهار يو فطري استعداد ئې هم لرلو. د خلا د شاعرۍ په تجزياتي مطالعه کښې هغه د خپلو وارو صلاحيتونو نه کار اخستے دے او په خپل سېلابي روان، بهاند نثر کښې ئې د خلا د هر نظم يو مرکزي خيال د بنيادي فکر د موضوع د فني پېشکش او په تېره تېره د شاعر د کلام د مغرب د بې شانه ترقي يافته ماحول او ژبې د شاعرانو د افکارو سره کومه تقابلي جائزه اخستې ده نو دا په پښتو کښې د خپل نوعيت يوه نوې تجربه وه او که څوک غواړي نو د دې نوياتو تجرباتي هڅې نه د خپل ظرف او استعداد مطابق ذهني رڼا اخستے شي. خلا په کال 2002 کښې چاپ شوے دے او د دې ترتيب و تدوين هم د راقم الحروف دے.

پښتو آنرژگائيد: په کال 1949 کښې چې کله اياز داؤدزي د پښتو آنرژ امتحان ورکولو نو په دغه موده کښې هغه په 198 مخونو مشتمل پښتو آنرژ گائيد ترتيب کړو چې په کښې ئې د دغې سطحې د هغې وخت د امتحاني پرچو د سوالونو په ډېره اسانه او روانه ژبه کښې جوابونه وليکل. د دې نه پرته په دې گائيد کښې د پښتو آنرژ په نصاب کښې شامل د هر کتاب زړه پورې تبصره هم شامله ده. د دې کتاب په ابتدايه کښې اياز داؤدزي ليکلي دي چې د پښتو آنرژ د امتحان د امېدوارانو دپاره دا زما درېم کوشش دے. د دې نه اگاهو ما د قصص الانبياء نثر چې د پاکو نبيانو د ژوند د حکايتونو اختصار دے او د کال 1945 د حل شده پرچې په نامه دوه کتابونه د خپلې طالب علمۍ په وخت

وروستی خبرې: ایاز داؤدزې نن زمونږ
 ترمنځه نشته. د پښتو ادب د منظر نامې نه د هغه په
 شان د یو جینئیس په دائمي توگه په شا کېدل یوه
 غټه المیه ده خو د هغه په شان عالمان او پوهان چې
 ټول عمر ئې رڼاگانې وپشلې وي تل د خپلو مینه
 والو په یادونو کې ژوندي وي. ایاز داؤدزې چې
 د پښتو د ادبي نړۍ یو ستر دانشور او د شلمې
 پېړۍ د روښانه ادبي دور یو نومیالی نمائنده ؤ، د
 هغه لیکونه به مونږ ته رڼاگانې رابخښي او دا به
 هغه همېشه د پاره ژوند ساتي.